

НАЦИОНАЛНА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКА УНИЈА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (НКЕУ-МК)

Тема: „Фундаментални права: Слободата на изразување наспроти клеветата, навредата и говорот на омраза“

Втора сесија на Работна група 3, Правосудство и основни права

Одржана на 16.03.2021

ПРЕПОРАКИ

1. Академијата за судии и јавни обвинители да ја разгледа воочената потреба од спроведување на континуирани обуки за активните судии и јавните обвинители, како и за новите кандидати на Академијата, со цел надградување на знаењата и вештините за: а) препознавање на говорот на омраза во сите појавни облици, б) утврдување на јасна дистинкција меѓу кривичните дела сторени од омраза и слободата на изразување, в) соодветно санкционирање на сторителите на вакви кривични дела и обештетување на жртвите (советување и финансиска реституција).
2. Адвокатската комора да ја разгледа можноста за иницирање и спроведување на континуирани обуки на адвокатите кои постапуваат во предмети поврзани со клевета и навреда, бидејќи од квалитетот на тужбите зависи и исходот и квалитетот на пресудите за граѓанска одговорност за навреда и клевета.
3. Се препорачува судските органи да ја подржат и продолжат досегашната „блага специјализација“ на судиите кои работат на проблематика поврзана со клевета, навреда, дела од омраза и слично, како стекнато искуство.
4. Со оглед на фактот дека помина скоро една деценија од декриминализацијата и донесувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета (2012 г.), се препорачува Министерството за правда да иницира изработка на анализа на ефектите (превентивни и репресивни) кои произлегуваат од ваквиот пристап: граѓанска одговорност (кај нас) наспроти кривична одговорност (во поголем дел од компаративните законодавства).
5. Се препорачува работната група на Министерството за правда за изработка на нов Кривичен законик да ги земе предвид прашањата за говорот на омраза и феноменот „ширење лажни вести/информации“ имајќи го предвид следново:
 - Во декември 2018 г., КЗ на РСМ беше новелиран со триестина одредби кои ја уредуваа проблематиката на „делата од омраза“. Во тој контекст, треба да се апострофира прашањето дали феноменологијата на „говорот на омраза“ како супстрат на овој генерички поим, експлицитно стипулирана во четири инкриминации од КЗ на РСМ (чл.319 - Предиизвикување омраза, раздор или нетрпеливост врз национална, расна, верска и друга дискриминаторска основа, чл. 394-г - Ширење на расистички и ксенофобичен материјал по пат на компјутерски

систем и чл.417 - Расна и друга дискриминација) е оптималната рамка во санкционирањето на овој феномен и е на линија на европските стандарди?

- Феноменот „Ширење лажни вести“ е сè присутен на компаративен план, па потребно е да се утврди дали кај нас има потреба од дополнителна регулентација во македонското казнено законодавство или периметарот на неговата есенција се смета дека е опфатен со позитивните норми.
6. За подигнување на свеста кај граѓаните за фундаменталните права и нивната судска заштита, но и за јакнење на довербата на граѓаните во правосудството, потребна е нова комуникациска политика на правосудните институции која ќе има стратешка позиција во менаџментот, а би се постигнала со спојување на секторот за информатичка технологија, секторот односи со јавност и секторот човечки ресурси и формирање на еден оддел за стратешки комуникации (систематизација на работни места во судската администрација со акцент на професионалните квалификации и референци).
 7. Во поглед на онлајн медиумите (порталите, електронските публикации) чијшто број е во константен пораст, се препорачува тие и натаму да бидат надвор од опфатот на медиумските закони, но релевантните институции заедно со граѓанските здруженија и претставниците на медиумските работници да отворат дебата за можните решенија на проблемите поврзани со лоцирање на субјектот на одговорност во случаите кога одделни онлајн портали ги прекршуваат законските одредби кои се однесуваат на санкционирање на злоупотреба на слободата на изразување.

Општи заклучоци кои произлегуваат од праксата на Европскиот суд за човекови права во однос на слободата на изразување

1. Почитување на принципот дека слободата на изразување се однесува, не само за информирање и пренесување на идеи кои се позитивно примени или се сметаат за ненавредливи, туку и за оние кои се критички, шокантни или вознемирувачки.
2. Слободата на изразување во новинарството значи дека новинарите треба да имаат можност ефективно да го увидат настанот, а тоа значи да бидат присутни на истиот и да не бидат попречувани тоа да го прават.
3. Потребата за примена на исклучоците од чл.10 ст. 2 на ЕКЧП треба строго и убедливо да се толкува од страна на сите засегнати странки (полиција, обвинителство и суд), а исклучоците мора да се предвидени со закон.
4. Потребно е да се овозможи високо ниво на заштита на политичкиот говор особено на избраните претставници кои го претставуваат електоратот.
5. Политичарите имаат право на заштита на нивниот углед, но нивното искажување е подложно на испитување и тоа на секој нивен збор и дело од страна на новинарите и на пошироката јавност и заради тоа политичарот мора да покаже поголемо ниво на толерантност.

Овие принципи треба да бидат применувани од сите засегнати странки, а особено од јавната власт на државата (полиција, обвинителство и судство) секој во рамките на своите надлежности преку организирање на јавни трибини, тркалезни маси и други јавни настани на кои ќе учествуваат политичари, новинари и други органи на јавната власт, а со цел да се изгради национален пристап кон слободата на изразување според европските стандарди. Запознавањето со овие принципи ќе овозможи директна примена на Европската конвенција за човекови права преку практиката на Европскиот суд за човекови права што е и обврска на државата имајќи ги во предвид одредбите од Уставот член 118 кој предвидува дека меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон.

